

O UZROCIMA “DOGAĐANJA NARODA”

Mustafa SPAHIĆ

UDK 330.342.14:316.4
28-67:316.334.3

SAŽETAK: U ovom radu raspravlja se teza privatnoj svojini, koja udružena s ljudskim zabludama je, prema svim socijalistima utopistima osnovni izvor nemira, sukoba i nesreća među ljudima. Pitanje privatne svojine, nije tek jedno od pitanja koja se tiču čovjeka, društva ili zajednice, to je s obzirom na odnose koji iz rješenje tog pitanja proističu, jedno od najvažnijih pitanja. Načini reguliranja pitanja privatne svojine direktno pokazuje definiciju čovjekove slobode i odgovornosti. (Ne)rješavanje izazova koji sa sobom nosi ovo pitanje, autor predstavlja u okviru tri modela. Prvi čistog komunizma koji negira i ukida privatno vlasništvo. Drugi je model čistog kapitalizma koji apsolutizira privatno vlasništvo i na taj način obogaćuje manjinu i osiromašuje većinu te imućne vodi u pohlepu, gramzivost, sebičnost, individualizam i egoizam, a siromašne u očaj, beznađe, zavist, ljubomoru, nasilje i teror. I treći model je relativnog i titularnog, a ne apsolutnog vlasništva, kakav se proklamira islamskim učenjem. Ovaj model treba da osigura svojinu svih ljudi koji je stječu na dozvoljen način, a glavni cilj je, kada je Islam u pitanju, da svojina i materijalna dobra postanu dostupna i na korist svih ljudi.

Ključne riječi: društvo, zajednica, privatna svojina, islam, siromaštvo

Sociologija kaže da su se do sada u svjetskoj povijesti razvila dva osnovna, nikako čista i idealno tipska oblika: zajednica i društvo sa svim svojim varijacijama.

Zajednica je oblik koji se formira i ona je realna i organska. Zajednica uglavnom počiva na: vjeri, religiji, etici, krvi, tlu, jeziku i kulturi. U početku ljudi su na temelju duhovnih, idejnih i moralno-etičkih korijena povezani krvnim srodstvom kroz: porodice, rodbinu, rodove, bratstva, plemena, a u procesu razvoja postoji tendencija da se zajednica krvi proširi do zajednice mjesta stanovanja: selo, mahala, varoš, kasaba, grad i država.

Društvo je takva socijalna grupa u kojoj se ljudi povezuju po vlastitoj volji i želji. Ono je suma izvanjskih jedinki povezanih presudno interesima, koristima, probitkom, dobitkom, zaradom, profitom. Zato je ono umjetni, vještački organizam i rezultat

civilizacije koja se ubrzano razvija i raslojava, razdvaja i suprotstavlja ljude po svim osnovama i šavovima nakon Engleske industrijske revolucije. Za razliku od zajednice koja je prirodna, primordijalna, iskonska, autentična s punim identitetom i dignitetom veza među ljudima, društvo je organski razdvojena grupa.

Prema Ferdinandu Tenisu svaka zajednica ima neke bitne karakteristike i razlike od društva:

- 1) U zajednici na duhovnom i idejnom planu vjera ima presudnu ulogu na ljude, a u društvu doktrina ili svjetonazor.
- 2) U zajednici religija regulira individualni, posebni i javni sveukupni ljudski život, a u društvu javno mnijenje.
- 3) U zajednici pojedinačno, posebno i kolektivno ponašanje uređuju i određuju vjerozakon, etika, običaji i pozitivne navike, a u društvu samo moda i bonton

kao građansko konvencionalno dogovoreno ponašanje.

- 4) Zajednicu karakterizira opća organska volja, a društvo – volja pojedinca. Sa stajališta Islama nikad se pojedinačna volja ne može istopiti i nestati u volji zajednice niti se smiju apsolutizirati individualne i posebne volje.
- 5) U zajednici dominiraju interesi, ideali i potrebe zajednice, a u društvu interesi pojedinaca. Prema Islamu mora postojati potpuna ravnoteža, sklad i harmonija između pojedinačnih, posebnih i općih interesa.
- 6) U zajednici je prirodna, Bogom određena i utemeljena solidarnost, a u društvu je ugovorena na interesima, izvanjskim potrebama utemeljena solidarnost. Evo šta članovi Poslanikovog Medinskog ustava od 3-11 ističu: “Solidarnost među muslimanima počiva na islamskom dobročinstvu i osjećaju

pravde koja vlada među vjernicima.” Dijelimo i prihvatamo osjećaj i stav većine vjerničkog čovječanstva da iz vjere slijedi religija a na religiji su utemeljeni obredi, etika i kultura. Zapravo, ljudska manifestacija robovanja, prema Bogu, ogleda se kroz obrede, robovanje, prema Bogu u odnosu na ljude manifestira se kroz etiku, a na etici se utemeljuje istinska ekonomija i politika. “Istinska politika, dakle, ne može da učini nijedan korak, a da se prije toga ne pokloni moralu. I mada je politika sama za sebe teška vještina, njeno sjedinjenje s moralom nije nikakva vještina. Jer moral presijeca čvor koji politika ne može da riješi čim nije s njim u saglasnosti”, piše Imanuel Kant.

- 7) U zajednici dominira zajedničko, a u društvu privatno vlasništvo, smatra Tenis.

Monopolarna apsolutizacija čiste i samo zajednice, s jedne, i čistog i samo društva, s druge strane, donosi svoje neminovne posljedice. Tako prema marksističko-materijalističkom gledanju razvoj i dijalektika materijalnih, proizvodnih snaga u okviru društvene proizvodnje i na njima utemeljeni primordijalni produkcijski odnosi su jedini apsolutni stvaralački bitak. Razvoj i dijalektika materijalnih proizvodnih snaga i klasne razlike, klasno-čovjeka raslojavanje, klasne suprotnosti utemeljene na apsolutiziranom privatnom vlasništvu, privatnom posjedu, jedina su dva zakona i pokretača ljudske povijesti. Privatno vlasništvo (svojina) interesi udruženi s ljudskim zabludama, prema svim socijalistima utopistima osnovni su izvori nemira, sukoba, belaja, nesreća među ljudima. Apsolutizacija društva, privatnog vlasništva i individualnosti neminovno ljude vodi u pohlepu, gramzivost, sebičnost i egoizam. Prema Garodiju, u međuljudskim odnosima na Zapadu dominira egoizam i individualizam, a u nauci pozitivizam i scijentizam. U civilizaciji, gdje se apsolutizira privatno vlasništvo, neovisno o religiji i etici, vođeno samo logikom ekonomije

dobiti i profita, siromaštvo se rađa iz izobilja kod pojedinaca i siromaštva kod većine. Te bolne istine niko od Kur’ana bolje ne svjedoči: “Zaokuplja vas samo nadmetanje u zgrtanju imetka, sve dok grobove ne posjetite! A doista ne valja tako, saznat ćete svakako! I opet, zbilja ne valja tako, saznat ćete svakako! Ne valja tako nek’ znate jamačno!” (Et-Tekasur, 1.-4.) “Teško svakom klevetniku podrugljivcu, koji samo blago zgrće i broji ga, misleći da će blago njegovo vječnim učiniti njega! A ne valja tako! On će zbilja u džehennem bačen biti!” (El-Humeze, 1.-4.).

Šta je odgovor na potpunu kapitalizaciju, privatizaciju, individualizaciju, egoizaciju, pohlepizaciju, gramzivizaciju i posesivizaciju života? Je li totalna komunistička kolektivizacija, nacionalizacija, eksproprijacija i ukidanje svih oblika privatnog vlasništva? Nije! Zašto? Prvo, zato što je svačije, ono nije ničije, kako je odgovorio Aristotel Platonu. Drugo, u totalnoj kolektivizaciji imovine i ukidanja privatnog vlasništva ubija se osnovni motiv i poluga ekonomije: dobit, zarada, korist, imovina, posjed. Treće, dolazi se u izvanjsku, materijalnu i

“Finansijska je kriza razotkrila fundamentalne slabosti u zapadnim političkim sustavima, podrivajući samopouzdanje, koje je bilo jedna od njihovih glavnih prednosti.”

egzistencijalnu, ekonomsku i privrednu nesigurnost i gubljenje izvanjskog identiteta. Naime, kao što se identitet, dignitet i sigurnost iznutra postiže vjerom, etikom i kulturom, tako se egzistencijalni identitet, dignitet i sigurnost postižu imovinom. Zato je imovinski ili svojinski ustav glavni temelj socijalne zgrade. Zakon relativnog i titularnog, a ne apsolutnog vlasništva, treba da osigura svojinu svih ljudi koji je stječu na halal način. Njegov je glavni cilj, kada je Islam u pitanju, kako da svojina i materijalna dobra postanu dostupna i na korist svih ljudi. U okviru dva monopolarna svijeta, čisti komunizam negira i ukida privatno vlasništvo, temeljni

motiv i pokretač ekonomije. Zato što u komunizmu ne smiju imati, ljudi ne krađu već uništavaju imovinu, a kada je u pitanju rad, kažu – ne možete nas malo platiti koliko mi možemo malo raditi. Drugi monopolarni svijet, čisti kapitalizam koji apsolutizira privatno vlasništvo obogaćuje manjinu i osiromašuje većinu i imućne vodi u pohlepu, gramzivost, sebičnost, individualizam i egoizam, a siromašne u očaj, beznade, zavist, ljubomoru, nasilje i teror. Treći put nije komunizam ni kapitalizam nego je bipolarni put i gledanje na imovinu, a to je put vjere i religije. Prema Islamu, u osnovi *Lillahi ma fissemavati vema fil erd* – Bogu pripada sve, a ono što nam je od imovine od Njega povjereno, u tome ima udio i pravo sirotinja, bijednici, putnici-namjernici, siročad itd: “Čovjek je stvoren malodušnim i prevrtljivim, stvarno, jada se i uzruja kada ga nesreća zadesi, a odbojan je i nepristupačan kada ga dobro pohađa i zadesi. A klanjači nisu takvi koji u namazu istrajavaju. I koji u imecima svojim određenu obavezu imaju. Prema prosjaku i obespravljenom i prikraćenom čovjeku, i koji

Dan Vjere Istinom smatraju. I koji od kazne Gospodara svoga strahuju.” (El-Mearidž, 19.-27.).

Prema navedenim ajetima, imovina, iako na halal način stečena mora se, najmanje iz četiri razloga, čistiti zekatom, sadekatul-fitrom, porezom i drugim milodarima. Prvo, zato što to Bog imperativno naređuje. Drugo, što su ljudske nafake različite. Treće, što su ljudske sposobnosti različite. Četvrto, što ljudi žive u različitim uvjetima i okolnostima na zemlji. Usljed svega toga oni su neminovno upućeni i Bogom određeni na upoznavanje – *Li tearefu*, saradnju, obaveznu solidarnost i zdravo i korisno međusobno natjecanje – *Ve teavenu*.

U “Islamskoj deklaraciji”, u tezi 5, Alija Izetbegović uočava kvalitativnu razliku u gledanju na privatnu svojinu u odnosu na kapitalizam koji je apsolutizira i komunizam koji je potpuno negira: “Iako Islam priznaje privatnu svojinu (trajno korištenje, a ne apsolutno vlasništvo) novo islamsko društvo morat će jasno izjaviti da će svi krupni izvori društvenog bogatstva (extra profit), a posebno prirodni izvori, morati biti u svojini zajednice i služiti dobru svih njenih članova. Privatna svojina podvrgnuta je još jednom ograničenju na osnovu izričite odredbe Kur’ana – obavezi njene upotrebe u opće korisne svrhe. U Islamu nema privatne svojine u smislu koncepta Rimskog prava. U odnosu na rimsku, šerijatska pravna (relativna, a ne apsolutna) svojina ima jedno ovlašćenje manje – *Jus-abutendi* – pravo zloupotrebe, i jednu obavezu više – obavezu upotrebe za opće dobro.”

Čisti kapitalizam ostavlja ekonomiju bez etike, a čisti komunizam ostavlja ekonomiju i bez etike

i bez privatne svojine. Zato je komunizam propao, a sa čistim kapitalizmom nastupaju neminovne cikličke krize i oblici i pojavne forme siromaštva: ekonomskog, privrednog, materijalnog, u resursima, pojedinačno, posebno, općenito osim ekstremne manjine, ali i mentalno, intelektualno, moralno – etički, politički, civilizacijski, generacijski, kulturno, obrazovno, u ophođenju, ponašanju i svim oblicima relacija i komunikacija. Vjera, religija i etika nikada ne dopuštaju da se ekonomija svede na egonomiju niti da se, za hatar iluzorne zajednice u kojoj nestaje svojina i konkretni čovjek, svede na utopijsku ideologiju.

To posebno ima težinu i značaj kad britanski političko-ekonomski sedmičnik *The Economist* na početku marta 2014. godine priznaje i konstatira: “Riječ je prvo o nemoći koju su demokratski izabrane političke strukture pokazale prema finansijskim strukturama moći od izbijanja Velike krize 2008. godine pa sve do danas. Je li, dakle, demokracija pala

na neuspješnom pokušaju obračuna s finansijskom moći, na neuspješnom izvozu liberalnog političkog modela u pojedine nezapadne zemlje, te relativno uspješnim ekonomskim rezultatima kineskog društva, koje je bitno nedemokratsko. Je li demokracija, koja je, kao masovni, dominantno prihvaćen sustav društvenog uređenja zapravo vrlo mlada – traje tek 70-ak godina – uistinu istrošila i je li demokracija, kao što je to prije više od 200 godina rekao drugi američki predsjednik John Adams, nužno kratkoročna i sklona samoubojstvu. Finansijska je kriza razotkrila fundamentalne slabosti u zapadnim političkim sustavima, podrivajući samopouzdanje, koje je bilo jedna od njihovih glavnih prednosti. Mnogi su ljudi izgubili bilo kakve iluzije o funkcioniranju političkih sustava, pogotovo nakon što su vlade spasile banke novcem poreznih obveznika, da bi zatim te iste vlade impotentno posmatrale kako sebi bankari ponovo isplaćuju goleme bonuse.”

الموجز

أسباب «الحركات الشعبية»

مصطفى سباهيتش

يناقش هذا البحث الملكية الخاصة، التي يعتبرها جميع الاشتراكيين الطوباويين – إذا اجتمعت معها المغالطات البشرية – المصدر الأساسي للاضطرابات والنزاعات والمآسي بين الناس.

والملكية الخاصة ليست مجرد قضية تخص الإنسان أو المجتمع أو الجماعة، بل هي واحدة من أكثر القضايا أهمية، نظرا للعلاقات التي تنجم عن حلها. إن طريق تنظيم مسألة الملكية الخاصة تُظهر بشكل مباشر تعريف حرية الإنسان ومسؤوليته. ويقدم الكاتب (عدم) حل التحديات التي تحملها هذه المسألة، ضمن إطار ثلاثة أنماط. النمط الأول هو الشيوعية الخالصة التي لا تعترف بالملكية الخاصة وتلغيها، والنمط الثاني هو الرأسمالية المحضة التي تطلق الملكية الخاصة بلا قيود، فتثري بذلك الأقلية، وتفقر الأغلبية، وتقود الأثرياء نحو الطمع والجشع والأنانية والزعة الفردية وحب الذات، وتقود الفقراء نحو القنوط واليأس والحسد والغيرة والعنف والإرهاب. أما النمط الثالث، فهو الملكية النسبية والاسمية، وليس الملكية المطلقة، وهو النمط الذي تحبذه تعاليم الإسلام. وهذا النمط يضمن الملكية لكافة الناس الذين يكتسبونها بالطرق المشروعة، والهدف الرئيس في الإسلام هو أن تكون الملكية والممتلكات المادية متاحة لجميع الناس وفي خدمتهم.

Summary

ABOUT THE CAUSES OF “HAPPENING OF PEOPLE”

Mustafa Spahić

This article discusses the thesis that to hold private property, along with misbelieves to be, according to all socialists utopists, is the basic source of all the unrest, conflicts and grief of people. The issue of private property is not just one of the issues that concern man, society or a community, it is, considering all the relations and the effects that result from solving this, it is one of the most significant issues. The manner in which we regulate the issue of private property directly indicates definition of man’s freedom and responsibility. (Non) solving the challenges that this issue brings along, the author presents within the framework of three models. First is pure communism that neglects and abolishes private property all together. The second is a model of pure capitalism where private property is absolutised, thus a very rich minority and creating poverty amongst a majority dragging into greed, insatiability, selfishness, individualism and egoism, and the poor into a despair, hopelessness, envy, violence and terror. The third is a model of relative, nominative, not absolute ownership as is proclaimed by the Islamic teachings. This model should secure the property of all that was earned through legitimate means, and the main goal, as far as Islamic teaching is concerned, that the property and material goods become available to all.